

Statspoliserna
i
Gotland

P. Rh. 479
1939

Tors -

14 september

39

Jereczek, Edmund Win-
centy, teknisk ledare.
Nowacki, Tadeusz Jan,
löjtnant.

Polska medborgare.

Onsdagen den 13 september 1939 klockan 17:25
infördes å polisstationen i Visby av polisoffice-
ren Gunnar Ejsällman vid militärstaben å Gotland
polska medborgarna Edmund Wincenty Jereczek och
Tadeusz Jan Nowacki, vilka av militär omhändertag-
its för det de från utrikes ort ankommit till
riket utan tillstånd och därvid med polska sport-
flygplanet "SP-BML" landat å Visbergs slätt inom
Visby stad.

Vid av kriminalkonstaplarna Johan Lindholm,
Ragnar Teodor Steen och Per Åke Anders Liljeröth
vid statspolisens kriminalavdelning i Stockholm
hållaⁿ förhör ha förenklända polska medborgare om
sig och i saken berättat följande:

Tekniska ledaren Edmund Wincenty Jereczek,
född den 27 oktober 1904 i Kosciarsyna, Pomorze,
Polen, son till byggnätaren Ignacy Jereczek och
dennes hustru Marja, född Necel, ogift, sen et
skriven och boende vid den civila flygplatsen i
Rumia-Sagorze, Gdynia, Polen.

Han uppfostrades i föräldrabemmet till 16
års ålder, varunder han genomgick folkskola, som
han slutade år 1915. Under åren 1915 - 1923 genom-

P.Y. h. 390 / 1939

gick han åtta klasser i gymnasium, varefter han under omkring 1 års tid praktiserade vid järnvägsverkstäderna i Poznan. Därefter skrev han in sig och studerade under omkring 3 ½ års tid vid tekniska högskolan i Danzig, efter vilka studier han erhöll anställning vid Danziger varvs tekniska byrå, vilken anställning han innehade omkring 1 års tid, då han slutade för fullgörande av sin militärtjänstgöring vid polska armens infanteri. Efter fullgjorda 13 månaders militärtjänstgöring i Jarocin och Gondsieds vistades han under ett par månaders tid i föräldrahemmet, varefter han den 1 mars 1931 återupptog sina studier vid tekniska högskolan i Danzig, med vilka studier han upphörde i oktober månad 1932, då han fick anställning såsom teknisk ledare vid Aeroklubben i Rumia-Sagorze, vilken anställning han tills nu innehaft. Sommaren 1935 erhöll han vid förenskanda flygklubb utbildning som sportflygare, vilken utbildning han tillgodgjorde sig under fritid. Under tiden 1 februari - 1 maj 1936, varunder han hade tjänstledighet från sin befattning vid flygklubben, genomgick han i Berlin en kurs för utbildning ^{till} ~~såsom~~ flyglärare för civil flygtrafik. Efter avslutandet av denna kurs erhöll han under 3 månaders tid anställning på prov vid polska flygvapnet i Berlin, vilken anställning han fick sluta den 1 oktober 1936 på grund av oämplighet /nervositet/, varför han återvände till den förenskanda flygklubben såsom teknisk ledare och sportflygare.

Under det mellan Tyskland och Polen pågående kriget, varunder han icke var inkallad till militärtjänstgöring, uppehöll han sin sistnämnda befattning vid flygplatsen i Rumia-Sagorze och hade tillsynen över där varande civila flygplan /några militära plan funnos icke på platsen/.

Omkring den 10 september 1939 blev han å flygplatsen bekant med löjtnanten Nowacki, därvid förts på tal, att i händelse av utrymning av flygplatsen, denne skulle medfölja som passagerare i

något av honom fört flygplan, som för undvikande av förestörelse om möjligt skulle försöka föra till Sverige, enär färd med flygplanet till av polsk militär besatt område icke ansetts genomförbart. Onsdagen den 13 september 1939 erhöi han av föreståndaren för flygplatsen, Radca Dabrowski, order om att omedelbart bringa flygplanet SP-BEL i säkerhet på grund av bombardemang av flygplatsen samt att han på annan plats i närheten av Gdynia skulle avhämta löjtnanten Nowacki, vilken skulle medfölja som passagerare. Efter det han på förenämnd plats upphämtat Nowacki, vilken uppgavs ha sitt befäls order om att medfölja, började färden klockan 12:30 med en kurs av "30 grader". Samtidigt med honom startade från flygplatsen ett liknande sportflygplan, fört av piloten Zarudski Wacław, vilken erhöi order att upptaga en civilperson, vilkens namn han icke kände, samt föra detta plan, som bar registreringsnumret "SP-ATB" också över till Sverige. Vid starten bestämdes, att båda flygplanen under en halv timmes färd skulle hålla förenämnda kurs, varefter kursen skulle omläggas till "330 grader". Vid avfärden bestämdes även, att han från Sverige skulle försöka föra planet till Riga och därifrån till Vilna i Polen. De båda flygplanen startade samtidigt och hade han det andra planet i sikte till dess han verkställde kursändringen, varefter han icke sett till detsamma. Båda flygplanen hade bränsle för omkring 4 timmars färd och då han färdats något över 2 timmars tid, varunder färden gått på cirka 2.000 meters höjd och endast efter en bristfällig kompass, styrde han planet ned genom molnen till en höjd av cirka 400 meter. Han iakttog då till höger om sig land, vilket ~~han~~, enär han saknade landkortor över Sverige, icke kunde orientera honom. Han uppfattade, att det iaktagna landet var sydspetsen av någon ö, vilkens strandrensor han följde i nordlig riktning tills han framkom till en stad /Visby/, där han fann lämpligt landningsfält. Strax efter

landningen blev han och Nowacki ombändertagna av militär.

Jereczek uppger, dels att han har vetskap om, att han inkommit i Sverige utan giltigt pass eller tillstånd, dels ock att han, som icke betraktar sig såsom flykting, utan med färden avser, att bringa flygplanet i säkerhet, har för avsikt, att om möjligt få fortsätta med flygplanet till Riga och därifrån till Vilna i Polen eller, om flygplanet icke får utföras från Sverige, själv få fortsätta tillbaka till Polen, vilken återresa han hoppas polska konsulatet här i riket ordnar för honom.

Särskild förteckning över de legitimationshandlingar, penningmedel och Svrige tillhörigheter, som Jereczek medförde, bifogas denna rapport.

Lieutenant i polska armén Jan Tadeusz Nowacki, född den 20 januari 1902 i Warszawa, son till avlidne ingenjören Jan Nowacki och dennes hustru Stanisława, född Zaboklicka, gift, senast skriven och boende i Gdynia, Polen, under adress Sienkiewicza 37, där han drivit konsulterande verksamhet för olika firmor.

Han uppfostrades och vistades i föräldrahemmet till 18 års ålder, varunder han genomgick folkskola och 6 klasser i gymnasium. Åren 1918 - 1920 deltog han som frivillig i polens krig mot bolsjevismen och Ryssland, varefter han under 2 år gick i sjöhandelskola. Därefter studerade han vid juridiska fakulteten vid universitetet i Warszawa till år 1926, då han erhöll plats vid det statliga exportinstitutet vid handelsministeriet i Warszawa, vilken anställning han innehade till år 1932, under vilken tid han under åren 1926 - 1929 genomgick handelshögskolan i Warszawa. Åren 1932 - 1934 hade han anställning såsom avdelningschef hos firman Schenker & Co i Warszawa, vilken plats han slutade för att etablera sig såsom konsulterande ekonomist, vilken verksamhet han drivit till den 30 augusti 1939, då den allmänna mobiliseringen skedde i Polen och han såsom reservliejtnant i polska armén ryckte in vid bataljo-

nen Strelcow Merschich, som var förlagd i Gdynia. Han började sin militära utbildning år 1929, vilket år han genomgick en kurs för utnämning såsom fänrik. Därefter fullgjorde han under olika tidsperioder sin militärtjänst och erhöll den 1 januari 1936 officersfullmakt. Därefter var han i militärtjänst vid 3 olika tillfällen under 4 veckor vid varje tillfälle, vilka inträffade i oktober 1937, maj 1938 och maj 1939. Vid den allmänna mobiliseringen erhöll han löjtnantsgrad och tjänstgjorde vid förenämnda bataljon såsom plutonchef.

Vid det pågående kriget mot Tyskland blev Gdynia så gott som ^{av staden} inneslutet av den tyska armén, vilkens erövring enligt hans åsikt kunde vara fråga om dagar. Av denna anledning gav kommandanten för styrkorna på platsen, vilken han från sin civila verksamhet var bekant med, genom hans överste honors order om, att han skulle medfölja ett sportflygplan, som var stationerat på flygplatsen vid Rumia-Sagorze. Detta flygplan jämte ett liknande skulle föras i säkerhet för tyskarnas artillerield och gick planen för flygplanens bringande i säkerhet ut på, att desamma skulle flygas över till Sverige, varifrån de över Riga skulle återföras till Polen. Onsdagen den 13 september 1939 gick han därför ombord på sportflygplanet "SP-BML", vilkens förare, som han 4 & 5 dagar därefter blivit bekant med på flygplatsen, omkring klockan 12:30-tiden började färden i nordlig riktning. Samtidigt med detta flygplan startade ett liknande, vars pilot han icke kände, men i vilket som passagerare medföljde en ingenjör Szpunar, som var anställd vid polska järnvägsförvaltningen. Detta flygplan återsåg han icke nå en stund efter starten. Vid avresan, som han fick order att verkställa inom 20 minuter, erhöll ^{han} av sina officerskamrater och andra brev och pengar för att tillställa vederbörandes anhöriga.

Beträffande resan i Sverigt och landningen vid Visby berättade han i likhet med Jereczek.

Nowacki uppger, dels att han har vetenskap om att han inkommit i Sverige utan gällande pass eller annat tillstånd, dels också att han, som verkställt förenämnda färd på order av sina förmän, icke anses sig såsom ~~ix~~ flykting, utan medföljt å färden för att med hjälp av sina förbindelser i Sverige och annorstädes kunna medverka vid att bringa flygplanet i säkerhet. Avsikten var att fortsätta färden från Sverige till Riga och därifrån åter till Polen, vilket han hoppas kunna ske med polska konsulatets hjälp. Skulle flygplanet icke få utföras från Sverige hoppas han, att han får återvända till Polen.

Särskild förteckning över de legitimationshandlingar, penningmedel och övriga tillhörigheter, som Nowacki medförde, bifogas denna rapport.

De av Nowacki från sina kamrater till dessas anhöriga medförda breven hava brutits av Nowacki och konstaterats innehålla meddelanden å polska språket, vilkas betydelse icke tolkas, varjämte en del av breven innehålle penningmedel. Nowacki uttryckte en önskan att om att nämnda brev vidarebefordrades till vederbörande genom svenska Råda Korsets försorg.

Jerecek och Nowacki hållas förvarade å polistationen i Visby i avvaktan på vederbörande myndighets beslut om vad med dem vidare skall förfaras.

Visby som ovan.

Joh. Lindholm

Åke Sigurd

FÖRTÄGNING.

Över av från den 13/9 1939 klockan 17:25 anhållne polske underredten Edmund Vincenty Jerecsak, f. 27/10 1904, tillvaratagna effekter:

- 1/ 1 pass n:r 294006
- 2/ en legitimationshandling, ogiltig, n:r 1506,
- 3/ 2 askar cigaretter,
- 4/ 1 ask tändstickor,
- 5/ 1 primitiv gasmask,
- 6/ 2 nadsdukar,
- 7/ 1 polskt körkort för bil N:r 10096
- 8/ 1 valutautförel - kort,
- 9/ 1 kam,
- 10/ 1 bombkärva,
- 11/ 145 Sloty i 5 S.-sedlar
- 12/ 26 " " 2 " "
- 13/ 4,76 Sl.1 mynt,
- 14/ 1 polskt postkvitto,
- 15/ 1 portmonnä,
- 16/ 1 tidningsurklipp,
- 17/ 1 pass, n:r 99,
- 18/ 1 polskt kvitto,
- 19/ 1 portfölj,
- 20/ 1 flygerkåva,
- 21/ 1 rem,
- 22/ 1 lädertornister, /medejukvårdsartiklar/.
- 23/ 1 dokumentväska för maskinen,
- 24/ 1 släpe,
- 25/ 1 skinntröja,
- 26/ 1 ylleväst,
- 27/ 1 haloduk, samt diverse korter.

Visby den 13 september 1939.

Olof Lindh
kriminalkonstapel,

I den förenämnda portfoljen / p. 19/ förvarades följande föremål:

ett par större skyddsglasögon i fodral, ett rakotul, en rakborste, en tandborste, tre mindre borstar, en almanack, en rektvål, en rektörsmetub, en ficklampa, en sax, en metallklämma, en kassafackengavel, en släpe, en badhandduk, två skjortor, en undertröja, fyra par strumpor, ett par löpar skor, fyra nadsdukar, två brevkort och ett ofrankerat kort, samt diverse på polska språket avfattade kvitton m.m.

Förteckning

Över från den 13 september 1939 klockan 17,25 anhållne polske under-
såten Tadeusz Jan Nowacki, född den 20/1 1902, tillvaratagna effekter:

- 1/ 1 pass nr 135/36,
- 2/ 1 notesblock,
- 3/ 1 första förband,
- 4/ 300 sloty i 20-slotysedlar,
- 5/ 60 " " 5- " "
- 6/ 3,90 " " mynt,
- 7/ 10.000 sloty i 100-slotysedlar,
- 8/ 750 sloty /ej egna/,
- 9/ 440 " " " + 24 stycken brev och brevkort /ej egna/,
- 10/ 1 ask tändstickor,
- 11/ 2 nuddukar,
- 12/ 1 reservoarpenna,
- 13/ 1 blyertspenna,
- 14/ 1 kam,
- 15/ 4 små nycklar,
- 16/ 1 livrem,
- 17/ 1 reseväska, innehållande följande:

1 kartfodral med notesblock och penna, 1 kikare i fodral, 4 konserver-
burkar, 1 butelj Martell-konjak, 1 butelj Jamaica-Rum, 4 buteljer
skotek whisky, ett raketai, 1 par svarta hängor, 1 burk Tymentol,
1 baskermåsa, 1 burk svart skokräm, 2 rakborstar, 1 tvål i fodral,
2 krutuber, 1 ficklampbatteri med tillhörande lampa, 1 reservoar-
penna, 1 mindre sax, 2 kortlockar, 1 par handskar, 1 paket, innehållande
troligen choklad, 2 paket tändstickor, 1 lackstång, 1 större sked,
1 mindre sked, 1 satkniv, 1 gaffel, 1 armbandsur, 2 tandborstar, 2 c-
skrivna kort, 2 bilcertifikat, 5 par korthalsonger, 9 skjorter, 3 par
Dyjanas, 2 badhanddukar, 1 par benlinder, 1 påse mandel, 1 ask otryck-
ta visithort, 1 rulle isoleringsband, 6 par strumpor, 12 nuddukar,
1 grönt fodral med diverse visithort och anteckningar, 15 öppnade
oskar cigarettor, samt 1 ask, innehållande 11 stycken låsa cigarettor,
tillsammans utgörande 261 stycken, samt 1 kastrull.

Visby i statpolisens station den 14 september 1939.

Ewert Bodin
Kriminalkonstapel.